

**Житомирський державний університет імені Івана Франка
Кафедра загальної, вікової та педагогічної психології**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З
ПСИХОЛОГІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ
(ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНОГО ПРОВЕДЕННЯ, В ТОМУ ЧИСЛІ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ)**

для здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти спеціальностей «Середня освіта» та «Професійна освіта»

**Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І. Франка
2022**

УДК 159.9.07:37.018.43(072)

М 54

*Рекомендовано до друку Вченою Радою Житомирського державного
університету імені Івана Франка
(протокол № 10 від 24 червня 2022 р.)*

Рецензенти:

Ставицька О.Г. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету

Дідора М.І. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології Житомирського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Дмитрієва С.М. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології Житомирського державного університету імені Івана Франка.

М54 Методичні рекомендації до виконання завдань з психології навчальної психолого-педагогічної практики (для дистанційного проведення, в тому числі в умовах воєнного стану) / Укладачі: Л.П.Бутузова, С.М. Максимець. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2022. 27 с.

Методичні рекомендації до виконання завдань з психології навчальної психолого-педагогічної практики (для дистанційного проведення, в тому числі в умовах воєнного стану) укладено для підготовки бакалаврів галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта» та 017 «Професійна освіта».

Методичні рекомендації складаються з таких структурних компонентів: пояснювальна записка, змістовий розподіл психологічних завдань навчальної практики, зразки оформлення звітної документації. Представлені критерії оцінювання, список рекомендованої літератури. Методичні рекомендації також містять додатки зі завдань схемами виконання систематизуючих завдань практики.

УДК 159.9.07:37.018.43(072)

© Л.П.Бутузова, С.М.Максимець, 2022
© Житомирський державний університет
імені Івана Франка, 2022

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
Зміст першого тижня практики (дослідження особистості).....	5
Зміст другого тижня практики (дослідження колективу).....	7
Зразок оформлення звіту.....	8
Критерії оцінювання.....	8
Рекомендована література	9
Додатки.....	11

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна психолого-педагогічна практика триває два навчальних тижня (згідно визначеного графіка) й передбачає як очне, так і дистанційне виконання її завдань в умовах воєнного стану (залежно від можливостей та з урахуванням безпеки студентів-практикантів). Кожен студент індивідуально виконує завдання та здає електронний звіт щодо проходження практики за індивідуальним планом (шляхом надсилання звітів на електронну пошту викладачів-методистів з педагогіки та психології).

Запропоновані психологічні завдання спрямовані на узагальнення знань з психології, вдосконалення дослідницьких та діагностичних умінь і навичок, зокрема у сфері вивчення когнітивних, індивідуально-типологічних та особистісних характеристик здобувачів середньої, професійної та фахової передвищої освіти, міжособистісних стосунків у навчальній групі. Особливу увагу слід звернути на інтерпретацію отриманих даних та їх представлення у психологічній характеристиці досліджуваного здобувача освіти (середньої, фахової передвищої, професійної, вищої) та учбової чи навчально-професійної групи.

Основною метою завдань із психології є вироблення умінь і навичок психолого-педагогічного вивчення здобувачів освіти (середньої, фахової передвищої, професійної, вищої), проведення та оформлення результатів психологічного дослідження студентів, складання психологічної характеристик майбутнього фахівця та вивчення малої соціальної групи.

Студент складає самостійно індивідуальний план роботи на період практики і дотримується його виконання. В останній день практики студент завершує остаточне оформлення звіту і здає його (надсилає поштою) разом із додатками (письмовими відповідями учнів) на перевірку методистам.

ПЕРШИЙ ТИЖДЕНЬ

Кожним студентом-практикантом протягом першого тижня проводиться **4 обов'язкових психологічних дослідження** (за допомогою відповідних методик), з подальшим відображенням їх результатів у **психологічній характеристиці досліджуваного учня профільного класу або здобувача професійної освіти**.

Дослідження проводиться з 1 здобувачем віком 12-19 років, яке може опосередковуватися засобами дистанційного зв'язку. Кожен студент-практикант визначає собі респондента для роботи самостійно.

Серед можливих варіантів виконання завдань практики (**на період карантинних заходів, тимчасового вимушеного переміщення та умов воєнного стану**) допускається:

- **Очне опитування** досліджуваного, якщо він у перебуває у безпеці та знаходиться у безпосередній територіальній близькості від місця перебування студента-практиканта: проживає на одній житловій площі чи по сусідству, у місці тимчасового перебування під час вимушеного переселення. Тоді до звіту (у додатках) про виконання практики докладаються сканкопії бланків, заповнені рукою досліджуваного.
- **Дистанційне опитування** досліджуваного респондента шляхом використання хмарних технологій та засобів дистанційного зв'язку (мобільний зв'язок, Skype, Viber, Телеграм, Zoom, Google-форми тощо). Тоді до звіту докладаються **скріншоти (фото)** переписки або **стенограма** (письмова дослівна розшифровка розмови та умов, в яких вона відбувається) проведення опитування (зі збереженням умов конфіденційності здобувача освіти).

Для вивчення психологічних особливостей досліджуваного студенту необхідно самостійно ознайомитись із кожною методикою та виготовити необхідний роздатковий матеріал.

1. Дослідження 1 респондента за 4 методиками:

методика 1: вивчення рівня розвитку волі;

методика 2: виявлення рівня домінуючого типу сприймання здобувача;

методика 3: визначення особливостей прояву його самооцінки;

методика 4: аналіз рівня тривожності.

Опис обов'язкових методик наведено у Додатку А.

Додатково, **за бажанням студента**, можна провести дослідження за допомогою підбраного самостійно стандартизованого діагностичного інструментарію (після його погодження з керівником практики), які б дозволили розширити обґрунтованість складеної для учня психологічної характеристики.

Результати дослідження **за кожною з чотирьох методик** описуються у звіті послідовно та обов'язково мають містити такі компоненти:

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ Дослідження рівня розвитку волі

Дата проведення

Час та тривалість проведення

Ім'я, вік учня (студента)

Місце та умови проведення: очне/дистанційне, як ведеться фіксація даних тощо.

Мотивація респондента до участі в дослідженні

Інструкція досліджуваному:

Копія/скан/фото заповненого бланку досліджуваним

Обробка результатів

Тут ретельно та послідовно описуються усі підрахунки та занесені до таблиці дані.

Аналіз результатів дослідження

Тут описується інтерпретація отриманих результатів (який рівень розвитку волі виявлено; як він проявляється у респондента)

Висновки та рекомендації: констатується рівень розвитку волі та надаються рекомендації щодо його впливу на підвищення ефективності учбово-пізнавальної діяльності та особистісного розвитку учня (студента).

2. Складання психологічної характеристики досліджуваного респондента.

Кожен студент, на основі аналізу результатів дослідження, власних спостережень та бесіди з досліджуваним респондентом, його батьками, однокласниками (одногрупниками) (за можливості – класним керівником, куратором, вчителями) складає його розгорнуту **психологічну характеристику** за наведеною схемою (додаток Б).

Психологічна характеристика є комплексною, вона охоплює всі сторони особистості досліджуваного. Для її написання студент повинен з перших же днів практики визначитися з особою досліджуваного учня, вести спостереження за ним як під час уроків, так і під час перерв, виховних заходів. Студент повинен дізнатися як про загальні дані (прізвище, ім'я, по батькові, фізичний розвиток, його сім'ю, стан здоров'я тощо), так і про особистісні та індивідуальні характеристики школяра (самооцінку, інтереси, настрої, ставлення до навчання, професійні інтереси, дозвілля, тощо). Оформляти характеристику потрібно у вигляді розгорнутих відповідей, проте без переліку пунктів плану, акцентуючи увагу на підтвердженні власних висновків конкретними фактами з життя досліджуваного учня, особливо звернути увагу на висновки і конкретні та реалістичні рекомендації щодо подальшого розвитку учня. Для нього робиться індивідуальний висновок та розробляються рекомендації щодо врахування його психологічних особливостей у навчально-виховній роботі з ним.

Така характеристика учня складається у розгорнутій формі, без нумерації пунктів схеми. У характеристиці мають бути максимально представлені результати проведених студентом бесід, спостережень за учнем, досліджень тощо. Характеристика повинна містити обґрунтовані судження про респондента: описувати, на основі чого зроблено висновок про ту чи іншу психологічну

характеристику (якість, властивість, тип тощо) досліджуваного. Завершується психологічна характеристика розгорнутим висновком та рекомендаціями щодо подальшого розвитку особистості здобувача освіти (середньої, фахової передвищої чи вищої професійної).

ДРУГИЙ ТИЖДЕНЬ

Під час 2 тижня психолого-педагогічної практики кожен студент-практикант повинен:

1. **Підібрати 3 методики** дослідження класного (студентського) колективу та детально описати процедуру їх проведення, обробки та аналізу отриманих результатів.

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ МЕТОДИКИ

Дослідження психологічного клімату в навчальній групі

Мета:

Необхідний матеріал:

Хід проведення дослідження

Тут ретельно та послідовно описуються інструкції, тексти опитувальників, процедура проведення дослідження.

Обробка та аналіз результатів дослідження

Тут описується за якими показниками буде проводитися підрахунок отриманих даних (ключ), порядок інтерпретації отриманих результатів (що означають певні показники, про що вони свідчать, як виявляються у міжособистісній взаємодії малої соціальної групи)

2. **Вивчити процедуру проведення соціометричного дослідження** та представити зразок оформлення, обробки та аналізу ймовірного соціометричного дослідження (за запропонованими даними (ДОДАТОК В).

3. **Розробити анкету класного керівника (куратора групи)** для збору необхідної інформації щодо актуальних міжособистісних стосунків та групових процесів студентської групи (можна на прикладі власної навчальної групи) та задля розробки ефективних превентивних інтервенцій класного керівника/куратора групи. Анкета має містити до 20 запитань (відкритих та закритих).

Кожен пункт анкети має бути ретельно проаналізований в описі основних показників, які діагностуватимуться цією анкетною. Тобто, питання анкети мають бути згруповані за певними змістовними характеристиками, які ними заплановано вивчати та вказано критерії подальшого аналізу та інтерпретації отриманих даних.

За бажанням та можливостями студента, можна апробувати розроблену анкету в своїй навчальній групі (після попереднього узгодження із керівником

практики та куратором групи). Після апробації анкети можна розробити онлайн форму для проведення анкетування у навчальній групі студентів.

4. Підібрати психологічні рекомендації щодо оптимізації міжособистісних стосунків в групах здобувачів освіти (середньої, фахової передвищої та вищої професійної) (на прикладі конкретної проблеми (соціально-психологічного клімату, реагування на конфлікти, булінгу тощо)).

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТУ

Титульна сторінка:
ЗВІТ

про виконання завдань навчальної психолого-педагогічної практики
студента/ки 12Бд-СОФК
спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура)
Петрова Віктора Івановича

Сторінка 2

Індивідуальний план роботи студента на період практики

День тижня, дата	Запланований вид роботи з психології та педагогіки
------------------	--

Сторінка 3 і далі.

Завдання з психології

- Послідовний опис ходу проведення досліджень за методиками та їх результатів, інтерпретації, висновків та рекомендацій. (роботи-відповіді учня **обов'язково** додаються – фото, скан, стенограма тощо);
- Психологічне підґрунтя та характеристика здобувача освіти, який брав участь в усіх дослідженнях, проведених студентом-практикантом (пишеться суцільним текстом, без виділення опорних пунктів).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання здобувачів вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка згідно з Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою» https://zu.edu.ua/offic/ocinjuvannya_zvo.pdf.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

№	Вид діяльності здобувача вищої освіти	Термін виконання	Кількість балів
1.	Виконання завдань практики з психології	Під час практики	15
2.	Виконання завдань практики з педагогіки	Під час практики	15
3.	Виконання індивідуальних завдань з психології	Під час практики	10
4.	Виконання індивідуальних завдань з педагогіки	Під час практики	10
5.	Оформлення звітної документації з психології та педагогіки	До дня подачі документації	20
6.	Своєчасність подачі звітної документації	За 3 дні до заліку	6
7.	Захист практики	У день заліку	24
	Всього:		100

Шкала оцінювання результатів навчальних практик здобувачів вищої освіти

Оцінка за національною шкалою	100-бальна шкала оцінювання	Оцінка ECTS
<i>Зараховано</i>	90 – 100	A
	82 – 89	B
	74 – 81	C
	64 – 73	D
	60 – 63	E
<i>Незараховано</i>	35 – 59	FX

Рекомендована література:

Основна:

1. Методичні рекомендації до проходження психолого-педагогічної практики: Психолого-педагогічна практика / [Укладачі: Доценко Л.В., Каряка І.В.]. – Київ: Освіта, 2015. – 26 с.

2. Особистість: практичні засади вивчення. Том 1. Навчально-методичний посібник / [Укладачі: Дмитрієва С.М., Король Л.М., Максимець С.М., Бутузова Л.П., Дубравська Н.М., Мачушник О.Л.]. – Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 378 с.

3. Особистість: практичні засади вивчення. Том 2. Навчально-методичний посібник / [Укладачі: Дмитрієва С.М., Максимець С.М., Бутузова Л.П., Дубравська

Н.М., Фриз І.В., Сидоренко Н.І., Стахова О.О., Мачушник О.Л.]. – Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – 330 с.

Додаткова:

1. Волошина В.В., Долинська Л.В., Ставицька С.О., Темрук О.В. Загальна психологія: Практикум. – К.: Каравела, 2005. – 280 с.
2. Пашукова Т.І., Допіра А.І., Дьяконов Г.В. Практикум із загальної психології / За ред. Т.І. Пашукової. – К.: Знання, 2000. – 204 с.

ДОДАТОК А

МЕТОДИКИ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Методика №1

Мета: вивчення рівня розвитку волі.

Інструкція: На наведені 14 питань можна відповісти: «так» - 2 бали, «не знаю» або «інколи», «трапляється» - 1 бал, «ні» - 0 балів. При відповіді необхідно відразу ставити бали.

1. Чи зможете Ви закінчити розпочату роботу, яка Вам не цікава, незалежно від того, що час та обставини дозволяють відволіктися від неї і потім знову повернутися?
2. Чи змогли Ви подолати без особливих зусиль внутрішній опір, коли потрібно було зробити щось Вам неприємне?
3. Коли потрапляєте в конфліктну ситуацію, чи здатні Ви взяти себе в руки настільки, щоб подивитися на неї з максимальною об'єктивністю?
4. Якщо Вам призначена дієта, чи зможете подолати всі кулінарні спокуси?
5. Чи знайдете сили встати вранці раніше звичайного, як було заплановано ввечері?
6. Чи залишитесь на місці події, щоб засвідчити побачене?
7. Чи швидко відповідаєте на листи, повідомлення?
8. Якщо у Вас викликає страх заплановане відвідування стоматолога, зможете без особливих зусиль подолати це почуття та в останню мить не змінити свого наміру?
9. Чи будете приймати дуже неприємні ліки, які Вам рекомендував лікар?
10. Стримаєте дану з опалу обіцянку, навіть якщо її виконання додасть Вам багато клопоту? Чи є Ви людиною слова?
11. Чи чітко Ви дотримуєтесь розкладу дня: часу пробудження, прийому їжі, занять, прибирання та інших справ?
12. Чи негативно відноситеся до бібліотечних боржників?
13. Найцікавіша телепередача не примусить Вас відкласти виконання термінової та важливої роботи? Чи так це?
14. Чи зможете Ви перервати сварку та замовкнути, якими б образливими не здавалися Вам слова протилежної сторони?

Обробка результатів:

Підраховується сума набраних балів:

0-12 – сила волі слабка;

13-21 – сила волі середня;

22-30 – сила волі велика.

Методика №2

Мета. визначення домінуючого типу сприймання.

Інструкція: відповідайте на запитання „згодні” чи „не згодні”. У таблиці обведіть кружечком ті запитання, на які дали відповідь „згодний (згодна)”.

1. Люблю спостерігати за хмарами і зірками.
2. Часто наспівую собі під ніс.
3. Не визнаю незручну моду.
4. Обожаю ходити в сауну.
5. В автомобілі для мене важливий колір.
6. Упізнаю по кроках, хто зайшов до кімнати.
7. Мене розважає копіювання діалектів.
8. Багато часу присвячую своїй зовнішності.
9. Люблю масаж.
10. Коли є вільна хвилина, люблю роздивлятися людей.
11. Погано себе почуваю, коли не насолоджуюся ходою.
12. Дивлячись на сукню (костюм) у вітрині магазину, я переконана, що мені в ній буде добре.
13. Коли почую стару мелодію, до мене повертається минуле.
14. Часто читаю під час їжі.
15. Дуже часто говорю по телефону.
16. Я схильний(а) до повноти.
17. Надаю перевагу прослуховуванню розповіді, аніж самостійному читанню.
18. Після поганого дня мій організм у напруженні.
19. Із задоволенням я дуже багато фотографую.
20. Довго пам'ятаю, що мені сказали друзі і знайомі.
21. З легкістю віддаю гроші за квіти, тому що вони прикрашають життя.
22. Увечері люблю приймати гарячу ванну.
23. Намагаюся записувати свої власні справи.
24. Часто розмовляю сам(а) з собою.
25. Після тривалої їзди в машині довго прихожу до тями.
26. Тембр голосу багато про що говорить мені про людину.
27. Дуже часто оцінюю людей за манерою одягатися.
28. Люблю потягатися, виправляти кінцівки, розминатися.
29. Занадто тверде чи м'яке ліжко — це для мене мука.
30. Мені нелегко знайти зручне взуття.
31. Дуже люблю ходити в кіно.
32. Упізнаю обличчя навіть через роки.
33. Люблю ходити під дощем, коли краплини стукають по парасольці.
34. Умію слухати те, що мені говорять.
35. Люблю танцювати, а у вільний час займатися спортом чи гімнастикою.
36. Коли чую цокіт годинника, не можу заснути.
37. У мене якісна стереоапаратура.
38. Коли чую музику, починаю відбивати такт ногою.
39. На відпочинку не люблю оглядати пам'ятники архітектури.

40. Не виношу розгартіяш.
41. Не люблю синтетичних тканин.
42. Вважаю, що атмосфера в кімнаті залежить від освітлення.
43. Часто ходжу на концерти.
44. Один потиск руки багато чого може сказати про особистість.
45. Охоче відвідую галереї і виставки.
46. Серйозна дискусія — це захоплююча справа.
47. Через дотик можна сказати значно більше, ніж словами.
48. У шумі не можу зосередитися.

Тип сприймання	Ключ (відповіді „згодний/згодна”)
Тип А (зоровий аналізатор)	1, 5, 8, 10, 12, 14, 19, 21, 23, 27, 31, 32, 39, 40, 42, 45
Тип В (дотик, смак, нюх)	3, 4, 9, 11, 16, 18, 22, 25, 28, 29, 30, 35, 38, 41, 44, 47
Тип С (слуховий аналізатор)	2, 6, 7, 13, 15, 17, 20, 24, 26, 33, 34, 36, 37, 43, 46, 48

Обробка результатів.

Підрахуйте, в якому розділі у вас найбільше співпадінь з ключем. Це і є домінуючий тип сприймання.

Тип А (зоровий аналізатор): часто використовуються слова і речення, які пов'язані із зором, з образами і уявою. Наприклад — «не бачив цього», «це, звичайно, роз'яснює всю справу», «помітила чудову особливість».

Малюнки, образні описи, світлини говорять типу А більше, ніж слова. Люди, які належать до цього типу, миттєво схоплюють те, що можна побачити: кольори, форми, лінії, гармонію і безлад.

Тип В (дотик, нюх, смак): у даному випадку частіше використовуються слова «не можу цього зрозуміти», «атмосфера тут нестерпна», «її слова глибоко мене вразили», «подарунок для мене був чимось схожий на теплий дощ». Сприйняття і враження людей даного типу стосуються головним чином того, що пов'язане з дотиком, інтуїцією, здогадами. У розмові їх цікавлять внутрішні переживання.

Тип С (слуховий аналізатор): переважно вживаються такі звороти, як «не розумію, що ти мені говориш», «це звістка для мене погана», «не виношу таких голосних мелодій» — це характерні вислови для людей такого типу. Велике значення для людей цього типу сприймання має все акустичне: звуки, слова, музика, шумові ефекти.

Методика №3

Мета: визначення рівня самооцінки.

Матеріали та обладнання: список слів або спеціальний бланк зі словами, які характеризують окремі якості особи, ручка.

Хід виконання дослідження

Процедура дослідження включає дві серії.

Перша серія

Завдання першої серії: визначення уявлення людини про риси свого ідеалу, тобто “Я-ідеального”.

Інструкція досліджуваному: ”Прочитайте уважно слова, які визначають риси особистості. Розгляньте ці риси з погляду належності їх ідеальній особистості, тобто з погляду їхньої корисності, соціальної значущості та бажаності. Для цього проранжуйте їх (розташуйте в певному порядку), оцінивши кожне в балах від 20 до 1. Оцінку 20 поставте в бланку, в колонці №1 ліворуч від риси, яка, на Ваш погляд, є найбільш корисною і важливою для людей. Оцінку 1 – у цій же колонці ліворуч від риси, яка найменш корисна, значима і бажана. Всі інші оцінки, від 19 до 2, поставте згідно з Вашим ставленням до інших рис. Пильуйте, щоб жодна оцінка не повторювалась двічі”.

Друга серія

Завдання другої серії: визначення уявлення людини про свої власні риси, тобто “Я-реального”.

Інструкція досліджуваному: ”Прочитайте знову всі слова, які визначають риси особистості. Проранжуйте їх у колонці №2, оцінивши кожну від 20 до 1. оцінку 20 поставте справа від тієї риси, яка, на Ваш погляд, притаманна вам найбільше, оцінку 19 поставте тій рисі, яка характерна для Вас трохи менше, ніж перша, і так далі. Тоді оцінкою 1 у Вас буде позначено ту рису, яка властива Вам менше, ніж всі інші. Пильуйте, щоб оцінки ранги не повторювались”.

Бланк

№1	Риси особистості	№2	d (1-2)	d ²
	Охайність			
	Сміливість			
	Запальність			
	Щедрість			
	Ввічливість			
	Відвертість			
	Мрійливість			
	Стриманість			
	Працелюбність			
	Обережність			
	Вередливість			
	Повільність			
	Нерішучість			
	Енергійність			
	Життєрадісність			
	Правдивість			

	Упертість			
	Безпечність			
	Сором'язливість			
	Відповідальність			
				сума $\sum d^2 =$

Обробка результатів

Мета обробки результатів – визначення зв'язку між ранговими оцінками рис особистості, які входять в уявлення “Я-ідеальне” і “Я- реальне”. Міра зв'язку встановлюється за допомогою коефіцієнта рангової кореляції Ч.Спірмена. Оцінки від 1 до 20 запропонованих рис в обох рядах приймаються за їхні ранги. Різниця рангів, що визначає місце тієї чи іншої риси особистості, дає можливість вирахувати коефіцієнт за формулою:

$$r = 1 - \frac{6 * \sum d^2}{n * (n^2 - 1)}$$

де n – число запропонованих рис особистості (n=20),

d – різниця номерів рангів.

Щоб вирахувати коефіцієнт, потрібно спочатку вирахувати на бланку, в спеціально відведеній колонці, різницю рангів (d) за кожною запропонованою рисою. Потім кожне одержане значення різниці рангів (d) підносять до квадрата і пишуть результат на бланку в колонці (d²), всі числа в останній колонці (d²) додають і суму вносять у формулу.

Коефіцієнт рангової кореляції (r) може бути в межах від -1 до +1.

Аналіз результатів

Критерії оцінки результатів:

Від 0 до 0,39 – занижена самооцінка;

Від 0,4 до 0,79 – адекватна самооцінка;

Від 0,8 до 1 – завищена самооцінка.

Значення від -1 до 0 трактуються як різко занижена самооцінка.

Методика №4

Мета: вивчення особистісної та реактивної тривожності особистості.

Необхідний матеріал: бланк із надрукованими на обох сторінках шкалами самооцінки та з інструкціями розробленими Ч. Д. Спілбергом та Ю. Л. Ханінім, ручка або олівець.

Хід проведення

Дослідження рівня тривожності в даний момент, тобто реактивної тривожності й особистісної, як стійкої характеристики людини, можна проводити методом самооцінки індивідуально. Учні пропонується бланк зі шкалами самооцінки і пропонується відповісти на питання згідно з інструкціями, надрукованими на обох сторінках бланку. Відповідати учневі потрібно самостійно. На кожне запитання можливі 4 варіанти відповідей, які відрізняються за ступенем інтенсивності прояву вказаного в опитувальнику стану.

Інструкція: «Прочитайте уважно кожне з наведених нижче речень і обведіть відповідну цифру праворуч, залежно від того, яке у Вас самопочуття в цей момент. Над запитаннями довго не задумуйтеся, тому що правильних або неправильних відповідей немає.

Бланк для відповідей

РТ – лицьова сторона бланка

РТ	Ні, це не так	Можливо, так	Правильно	Зовсім неправильно
1. Я спокійний.	1	2	3	4
2. Мені ніщо не загрожує.	1	2	3	4
3. Я напружений.	1	2	3	4
4. Я відчуваю жаль.	1	2	3	4
5. Я почуваюся вільно.	1	2	3	4
6. Я прикро вражений.	1	2	3	4
7. Мене хвилюють можливі невдачі	1	2	3	4
8. Я відчуваю, що відпочив.	1	2	3	4
9. Я стривожений.	1	2	3	4
10. Я відчуваю внутрішнє задоволення.	1	2	3	4
11. Я впевнений у собі.	1	2	3	4
12. Я нервую.	1	2	3	4
13. Я не знаходжу собі місця.	1	2	3	4
14. Я збентежений.	1	2	3	4
15. Я не відчуваю скутості, напруженості.	1	2	3	4
16. Я задоволений.	1	2	3	4
17. Я стурбований.	1	2	3	4
18. Я дуже збуджений і мені ніяково.	1	2	3	4
19. Мені радісно.	1	2	3	4
20. Мені приємно.	1	2	3	4

ЛТ — зворотна сторінка бланка

Інструкція: «Прочитайте уважно кожне з наведених далі речень і закресліть відповідну цифру праворуч залежно від того, як Ви почуваєтеся частіше. Над запитаннями довго не задумуйтеся, тому що правильних або неправильних відповідей немає».

	Ні, це не так	Можливо, так	Правильно	Зовсім неправильно
21. Я відчуваю задоволення.	1	2	3	4
22. Я швидко стомлююся.	1	2	3	4
23. Я легко можу заплакати.	1	2	3	4
24. Я хотів би бути таким же щасливим, як і інші.	1	2	3	4
25. Нерідко я програю тому, що не швидко приймаю рішення.	1	2	3	4
26. Звичайно я відчуваю себе бадьорим.	1	2	3	4
27. Я спокійний, холоднокровний, зібраний.	1	2	3	4
28. Очікувані труднощі дуже тривожать мене.	1	2	3	4
29. Я дуже переживаю через дрібниці.	1	2	3	4
30. Я цілком щасливий.	1	2	3	4
31. Я беру все близько до серця.	1	2	3	4
32. Мені не вистачає впевненості в собі.	1	2	3	4
33. Звичайно я відчуваю себе безпечно.	1	2	3	4
34. Я намагаюсь уникати критичних ситуацій.	1	2	3	4
35. У мене буває хандра.	1	2	3	4
36. Я задоволений.	1	2	3	4
37. Всілякі дрібниці відволікають і хвилюють мене.	1	2	3	4
38. Я дуже переживаю свої розчарування, що потім довго не можу про них забути.	1	2	3	4
39. Я рівноважена людина.	1	2	3	4
40. Мене охоплює сильний неспокій, коли я думаю про свої справи.	1	2	3	4

Обробка результатів

Завданням обробки результатів є отримання показника реактивної й особистісної тривожності.

Показник реактивної тривожності (PT) підраховують за формулою

$$PT = \sum 1 - \sum 2 + 35,$$

де $\sum 1$ — сума закреслених цифр за пунктами шкали: 3, 4, 6, 7, 9, 12, 13, 14, 17, 18; а $\sum 2$ — сума решти закреслених цифр на лицьовому боці бланка, тобто пунктів: 1, 2, 5, 8, 10, 11, 15, 16, 19, 20.

Показник особистісної тривожності (OT) визначається за формулою

$$OT = \sum 3 - \sum 4 + 35,$$

де $\sum 3$ — сума закреслених цифр на бланку за пунктами шкали: 22, 23, 24, 25, 28, 29, 31, 32, 34, 35, 37, 38, 40; а $\sum 4$ — сума решти закреслених цифр на зворотному боці бланка, тобто цифр за пунктами: 21, 26, 27, 30, 33, 36, 39.

Аналіз результатів

Реактивна чи ситуативна тривожність характеризується напруженістю, неспокоєм, нервозністю. Якщо вона висока, то в людини порушується увага, а інколи і тонка координація рухів.

Особистісна тривожність — це стійкий стан. Вона характеризує схильність людини сприймати значну кількість ситуацій як загрозливі, реагувати на них станом тривоги. Дуже висока особистісна тривожність безпосередньо пов'язана з наявністю невротичного конфлікту, з емоційними та нервовими зривами, із психосоматичними захворюваннями. Тому повідомляти результати цього дослідження стороннім заборонено, а сам досліджуваний має дізнатися про рівень тривожності в коректній формі. При цьому важливо в розмові з ним підкреслити, що тривожність не є першопочатково негативною рисою. Певний рівень тривожності — природна і обов'язкова особливість активної особистості. При цьому є оптимальний для кожної людини рівень "корисної тривоги".

Оцінити рівень тривожності за допомогою показників реактивної й особистісної тривожності можна таким чином:

- до 30 — низька тривожність;
- 31—45 — помірна тривожність;
- 46 та більше — висока тривожність.

Значні відхилення від рівня помірної тривожності в бік зростання можуть вказувати на те, що в учня виникає тривожність у ситуаціях оцінки його компетентності. Тоді слід переглянути значимість даної ситуації для нього і знайти обґрунтування, яке зменшує її суб'єктивну значимість. Крім цього, слід переключити увагу і зробити акцент на осмисленні діяльності. Одним із напрямків у складанні рекомендацій для даного випадку можуть стати: пошук вправ для саморегуляції, створення психологічної підтримки для формування почуття впевненості в успіху.

На відміну від високої тривожності, низька вимагає уваги до мотивів діяльності та підвищення почуття відповідальності.

Рідко тривожність у показниках тесту може приховувати за собою захисний психологічний механізм витіснення реальної тривожності чи бажання "показати себе з кращого боку".

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ**Загальні дані**

Прізвище, ім'я, по-батькові учня;
 дата народження;
 школа (заклад освіти), клас (група);
 загальний фізичний розвиток;
 стан здоров'я;
 умови життя і побуту в сім'ї.
 взаємостосунки членів сім'ї.
 правильність та екологічність основної лінії сімейного виховання.

II. Особистість учня (студента)

Яскраво виражені позитивні риси характеру: повага до старших, доброта, чуйність, уважність, скромність, доброзичливість, дисциплінованість, організованість, самостійність, акуратність, інші позитивні якості (які?). Як часто проявляє їх?

Чи проявляє негативні риси та особливості поведінки: грубість, егоїзм, зазнайство, брехливість, черствість, жорстокість, легковажність, лінь, впертість, інші негативні риси (які)?

Чи має шкідливі звички (куріння, лихослів'я, залежності та ін.)?

Особливості самооцінки та рівня домагань особистості.

Риси якого типу темпераменту проявляє? Як виражаються особливості темпераменту (в емоційній сфері, працездатності, рухливості, товариськості, ін.)?

Переважаючий настрій (веселий, сумний, пригнічений), його стійкість. Чим зумовлюється зміна настрою?

Інтереси респондента (перерахувати все, чим цікавиться; відмітити характер інтересів з точки зору їх глибини та активності, діяльності, чи серйозно нею займається; докладно з'ясувати: чи любить читати, що читає: художню, науково-популярну чи переважно розважальну літературу).

Переконання, мрії, ідеали здобувача освіти. Чи спостерігається домінування тих чи інших мотивів у його поведінці?

Чи є певні здібності до якоїсь діяльності (до музики, малювання, технічні, артистичні, до спорту, художньої самодіяльності та ін.), в чому вони проявляються?

Чи займається самовихованням? Якщо так, то які риси намагається виховати у себе.

Загальна характеристика поведінки (поводить себе спокійно, стримано, чи проявляє надмірну рухливість, непосидючість). Чи виконує вимоги дорослих (охоче чи примусово)? Чи допускає порушення шкільного/навчального режиму та дисципліни? Які типові порушення дисципліни?

III. Особистість здобувача в міжособистісних стосунках та навчальній групі

Становище в навчальній групі (лідер, популярний, прийнятий, непопулярний, ізольований, відторгнутий), чим це визначається?

Чи користується авторитетом, симпатією, любов'ю однокласників/одногрупників?

Ставлення до однокласників (любить їх, байдужий, не любить).

Чи рахується з думкою колективу?

Як ставиться до критичних зауважень товаришів?

Чи намагається вплинути на однокласників/одногрупників, як?

Чи бувають конфлікти: з учнями, вчителями, батьками? Як часто та з якої причини? Як долаються ці конфлікти?

Чи має близьких друзів та на чому заснована ця дружба?

Чи задоволений своїм статусом в колективі? Якщо ні, то яке положення хотів би зайняти?

Чи має громадські доручення в колективі? Як їх виконує?

Чи дорожить перебуванням у школі/навчально-професійному закладі? Що особливо цінує в ній?

Ставлення до вчителів та вихователів (чи має контакт, любить їх, поважає).

Особливості міжособистісних стосунків поза межами навчальної групи, в новому навчальному середовищі (контактність, товарицькість, здатність встановлювати та підтримувати контакт, особливості реагування у конфліктній ситуації тощо).

IV. Навчання

Успішність (які оцінки переважають, чи однаково встигає з різних предметів, з яких не встигає?). Рівень знань.

Кругозір, начитаність, рівень розумового розвитку.

Розвиток мовлення (його образність, емоційність, словниковий запас, вміння висловити свою думку письмово та усно).

Інтерес до знань та ставлення до навчання (чи з цікавістю вчиться, до яких предметів виявляє схильність; як ставиться до оцінки, похвали чи зауважень вчителів та батьків?).

Основний мотив учбової діяльності. Як виконує уроки, домашні завдання (акуратно, недбало, нерегулярно, не виконує, списує)?

Особливості розвитку п і з н а в а л ь н и х процесів:

особливості **уваги**: ступінь розвитку довільності уваги, її стійкість, розподіл, переключення;

рівень та характер розвитку довільної та смислової **пам'яті** (заучує матеріал механічно чи за смыслом; чи володіє прийомами раціонального запам'ятовування; яка швидкість і міцність запам'ятовування, а також легкість відтворення;

розвиток **уяви** багатство репродуктивної та творчої уяви в різних видах учбової діяльності; точність, повнота образів уявлень;

розвиток **мислення**, переважаючий тип мислення, прояв порівняння, узагальнення, систематизації, класифікації, абстрагування;

переважаючий тип **сприймання** (зоровий, слуховий, кінестетичний тощо).

Вміння вчитися (дотримання режиму дня; організованість; вміння самостійно працювати з книгою, заучувати матеріал, контролювати себе, складати плани, конспекти та ін.).

З яких предметів не встигає? Які причини цього?

Ставлення здобувача освіти до вимог вчителів, до їх педагогічного впливу (активно-позитивно, пасивно-позитивно, пасивно-негативно, активно-негативно, байдуже).

V. Праця

(уроки праці, суспільно-корисна праця в школі та вдома):

Ставлення до праці (чи поважає працю, чи ставиться зневажливо; чи зацікавлений у суспільній корисності своєї праці; чи любить працювати; що саме приваблює учня: процес праці, зроблена річ чи оволодіння певною навичкою).

Чи має трудові навички та вміння (які?), чи легко їх здобуває? Чи є звичка до тривалих трудових зусиль? Чи бере участь в праці сім'ї?

Яким видам праці віддає перевагу (розумовій, фізичній)? Організованість та дисциплінованість в праці.

VI. Дозвілля

Чи має стійкий інтерес до якоїсь певної галузі знань, науки, діяльності? Якщо так, то до якої? Як проявляє свій інтерес?

Чи бере участь у роботі: гуртка, секції, факультативу? Якщо так, то в якій і де?

Чи проявляє потребу в творчій діяльності: технічній, літературній, образотворчій, музичній, іншій (якій?)

Чи читає періодичну пресу? Яку, як часто?

VII. Професійна спрямованість

Якими професіями цікавиться? Чи має стійкий професійний намір? Якщо так, то ким хоче бути? Чи має досить чітке уявлення про майбутню професію? Чи знає про вимоги обраної професії до людини?

До якого типу професій має схильність: людина-людина, людина-природа, людина-техніка, людина-знакова система, людина-художній образ?

До якого типу діяльності має схильність (пізнавального, пошукового, перетворюючого)?

Чи розпочав самостійну підготовку до майбутньої професії? Чи намагається перевірити свої професійні інтереси в практичній діяльності? Якщо так, то як саме? Який мотив вибору професійного навчання? Чи має намір працювати за обраним професійним напрямком.

Чи схвалюють батьки професійні наміри здобувача? Якщо ні, то чому? Що пропонують?

VIII. ЗАГАЛЬНІ ПСИХОЛОГІЧНІ ВИСНОВКИ

Основні позитивні якості особистості, що формується.

Основні негативні риси, недоліки особистості.

Зовнішні та внутрішні причини недоліків, що має здобувач освіти (умови сімейного виховання, хвороби, відсутність певних здібностей, навичок роботи, неорганізованість, вплив соціального оточення і т.д.).

Найважливіші психолого-педагогічні завдання, які стоять перед вчителями, уцратором, класним керівником, шляхи подальшої виховної роботи зі здобувачем освіти. Рекомендації педагогам, активу класу, батькам та самому здобувачу освіти..

ДОДАТОК В

Приклад опису процедури дослідження, аналізу результатів та їх обробки методик (на прикладі соціометричного дослідження).

«Соціометрія»

Мета:

- 1) вивчення характеру міжособистісних стосунків у групі;
- 2) визначення структури неформальних стосунків за критерієм симпатії;
- 3) встановлення ступеня психологічної сумісності окремих членів групи;
- 4) виявлення існування мікрогруп та їх лідерів.

Необхідний матеріал: бланки соціометричних карток для всіх учнів класу.

Хід проведення

Дане дослідження повинне забезпечити опитування **усіх учнів** класу (студентів групи).

Інструкція: «Пропонуємо Вам взяти участь у дослідженні, яке спрямоване на покращення психологічного клімату у Вашому класі (групі). Вся інформація, отримана в ході дослідження, є конфіденційною, тому вона не буде розголошуватися у класі (групі). Кожен із Вас зможе дізнатися про свої результати індивідуально. На картці, яка лежить перед Вами, напишіть своє ім'я та прізвище, вкажіть сьогоднішню дату. Далі уважно читайте запитання, робіть вибір і записуйте прізвища та імена не більше, ніж трьох Ваших однокласників у порядку віддання переваги. Заповнення картки не займе у Вас багато часу – всього декілька хвилин.

Отже, під номером один (у 1 чергу) напишіть прізвище того учня, з яким би хотілося б сидіти за партою в першу чергу; потім, під номером 2 (у 2 чергу), прізвище того, з ким би сіли поряд, якщо з першим не вийде; потім, під номером 3 (у 3 чергу), прізвище того однокласника, з ким би Ви сіли, якщо не вдасться посадити Вас ні з першим, ні з другим (в порядку надання переваги)».

Зразок соціометричної картки (бланк)

Прізвище, ім'я					
Дата дослідження					
Клас			Освітній заклад		
№	Сфера	Питання	Ваш вибір		
			у 1 чергу	у 2 чергу	у 3 чергу
1.	Навчання	З ким би Ви хотіли сидіти за однією партою?			
2.	Дозвілля	Кого б з групи Ви запросили до себе на день народження?			

Оскільки міжособистісні стосунки завжди розгортаються на двох рівнях – формальному та неформальному, то досить часто дослідник при формулюванні питань орієнтується на дві сфери – сферу спільної діяльності та сферу дозвілля.

Примітка. Студенти вивчають міжособистісні стосунки здобувачів освіти у одній зі сфер на вибір (у сфері навчальної діяльності (перше питання) або у сфері дозвілля (друге питання)).

Питання, представлені у зразку соціометричної картки, не є обов'язковими. Дослідник, враховуючи конкретну ситуацію, в якій проводитиметься дослідження, може змінювати їх, не порушуючи при цьому головного принципу: питання

повинні формулюватися таким чином, щоб вони були актуальними для групи, яка вивчається, та передбачали необхідність вибору. Це можуть бути питання типу:

1. З ким би Ви хотіли піти в похід?
2. З ким би Ви хотіли займатися спортом в одній секції?
3. Кого із Вашого класу Ви запросили б до себе відсвяткувати Новий рік?
4. Якби Ваш клас розформували, кого з теперішніх однокласників Ви хотіли б побачити у складі нової групи?
5. Кого з Ваших однокласників Ви вибрали б старостою класу?

Через 10-15 хвилин картки-бланки збирають, перевіряючи, чи підписана кожна з них. Якщо учень не захотів вибрати однокласника, то здає аркуш лише з вказаним своїм прізвищем. Соціометричні картки після заповнення піддаються ретельному аналізу.

Слід пам'ятати, що для повноти картини міжособистісних стосунків у групі важлива думка всіх її членів. Тому, якщо когось під час проведення дослідження не було, варто провести з цією людиною роботу індивідуально.

Обробка результатів

Обробка даних складається з трьох етапів:

- табличного;
- графічного;
- індексологічного.

1. ТАБЛИЧНИЙ ЕТАП

Табличний етап передбачає побудову **соціоматриці** – таблиці, за допомогою якої узагальнюються результати дослідження. Оскільки міжособистісні стосунки у групі вивчалися у двох сферах (сфері спільної навчальної діяльності та сфері дозвілля), то необхідно побудувати одну з двох соціоматриць (на вибір студента).

СОЦІОМАТРИЦЯ №1. Міжособистісні стосунки в досліджуваній групі за критеріями симпатії у сфері навчальної діяльності (питання типу «З ким би ти хотів сидіти за однією партою?»).

СОЦІОМАТРИЦЯ №2. Міжособистісні стосунки в досліджуваній групі за критеріями симпатії у сфері дозвілля (питання типу «З ким би ти хотів піти в похід?»).

Зразок заповнення соціоматриці

Соціоматриця №1

МІЖОСОБИСТІСНІ ПОЗИТИВНІ ВИБОРИ У СФЕРІ НАВЧАННЯ

(Критерій вибору – питання типу «З ким би ти хотів сидіти за однією партою?»)

№	Хто обирає	Кого обирають												
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13

1	Волинець Максим				3	2	1							
2	Герасимчук Вадим				3	2	1							
3	Ковальчук Олексій		3			2			1					
4	Кравчук Руслан		2			1			3					
5	Прищепа Євгеній <i>староста</i>		3	2	1									
6	Штанько Вадим	1									3		2	
7	Білоцька Катерина								2				3	1
8	Гуцулюк Олена							1		3			2	
9	Кушнір Юлія								1			3	2	
10	Максимчук Олена <i>профорг</i>											3	1	2
11	Парчевська Ірина							2	1	3				
12	Пилипчик Тетяна								3	1				2
13	Шинальська Тетяна								2	3			1	
Всього виборів		1	3	1	3	4	2	2	7	4	0	3	5	4
Взаємні вибори		1	2	1	2	3	1	1	3	3	0	1	3	1

Соціоматриця повинна містити про групу такі основні відомості:

1) список членів групи, які роблять вибори (Хто обирає). Кожному досліджуваному у списку присвоюється відповідний порядковий номер. Для полегшення подальшої інтерпретації спочатку записують прізвища, імена хлопців, а потім дівчат;

2) список членів групи, кого обирають (Кого обирають). Для того, щоб не загроможувати соціоматрицю великою кількістю інформації, замість прізвищ та імен досліджуваних записують лише їх порядкові номери;

3) на соціоматриці фіксуються позитивні “+” або 1, 2, 3 вибори кожного досліджуваного;

4) для кожного з досліджуваних необхідно підрахувати загальну кількість:

- отриманих позитивних виборів;
- отриманих взаємних позитивних виборів;

5) для групи підрахувати загальну кількість:

- позитивних виборів;
- взаємних позитивних виборів.

2. ГРАФІЧНИЙ ЕТАП

Графічний етап передбачає побудову **соціограми** на основі соціоматриці. Соціограма – це графічне зображення ставлення досліджуваних один до одного за відповідями на соціометричні питання. Соціограма дозволяє наочно проілюструвати і більш глибоко проаналізувати групові взаємозв'язки.

Соціограма складається з 4-х концентричних кіл:

I коло – реєструє досліджуваних із груповим статусом «**соціометрична зірка**» (ті досліджувані, які отримали **6 і більше** позитивних виборів);

II коло – реєструє тих досліджуваних, яким у групі **надають перевагу** (отримали 3-5 позитивних виборів);

III коло – реєструє досліджуваних із груповим статусом «**знехтувані**» (отримали 1-2 позитивні вибори);

IV коло – реєструє досліджуваних із груповим статусом «**ізольовані**» (не отримали **жодного** позитивного вибору).

По вертикалі соціограма поділяється на 2 рівні частини. В одній частині позначаються дівчата, в іншій – юнаки. Це дозволить краще простежити характер міжстатевих зв'язків у групі. На соціограмі записуються порядкові номери досліджуваних. Якщо досліджуваний – дівчина, то її порядковий номер записується в колі. Якщо досліджуваний – юнак, то його порядковий номер записується у трикутнику. Вибори, зроблені та отримані кожним із досліджуваних, на соціограмі позначаються стрілочками. Позитивні односторонні вибори – суцільні односпрямовані стрілочки, позитивні взаємні вибори – суцільні напівжирні різноспрямовані стрілочки.

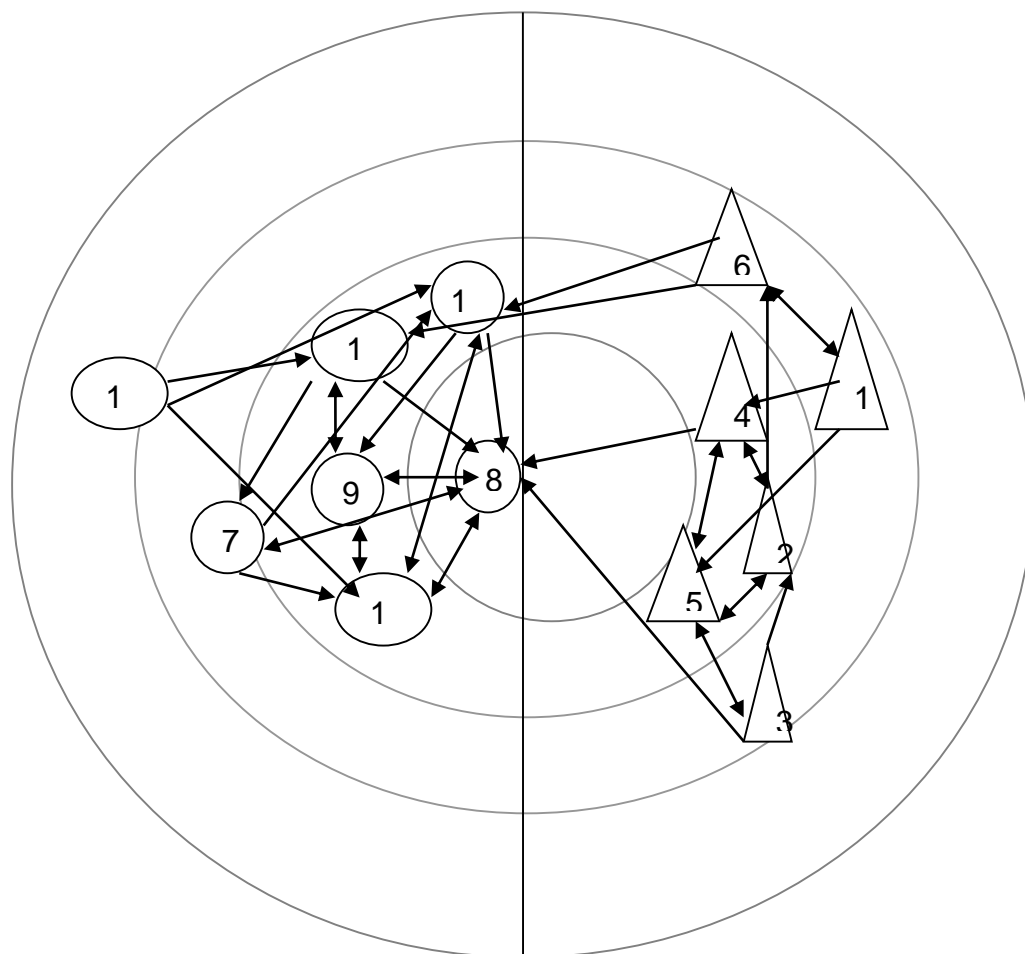
Зразок заповнення соціограми

Соціограма №1

МІЖОСОБИСТІСНІ ПОЗИТИВНІ ВИБОРИ У СФЕРІ НАВЧАННЯ
(Критерій вибору – питання типу «З ким би ти хотів сидіти за однією партою?»)

Умовні позначення

- △ – хлопчик
- – дівчинка
- ↔ – взаємний вибір
- – односторонній вибір

3. ІНДЕКСОЛОГІЧНИЙ ЕТАП

Для виявлення кількісних характеристик стосунків у групі використовують соціометричні індекси. Виділяють дві групи індексів – персональні соціометричні індекси та групові соціометричні індекси.

До персонального соціометричного індексу належить **індекс позитивного соціометричного статусу** досліджуваного, який характеризує його положення в групі, потенційну здатність до лідерства. Індекс позитивного соціометричного статусу визначається за формулою:

$$\text{Соціометричний статус } C = \frac{\Sigma +}{n - 1}, \text{ де } \Sigma + \text{ – кількість позитивних виборів, отриманих досліджуваним;}$$

n – кількість членів групи.

Чим вищий індекс позитивного соціометричного статусу, тим більший конструктивний вплив учень здійснює на членів своєї групи, тим комфортніше почуває себе у взаємостосунках з ними, потенційна здатність до лідерства у нього зростає.

Груповим соціометричним індексом є **індекс групової згуртованості**. Цей індекс визначається за формулою:

Сума позитивних взаємовиборів (R1)

Коефіцієнт взаємності $KB = \frac{R1}{R}$

Сума всіх виборів (R)

де KB – коефіцієнт взаємності;

R1 – кількість взаємних позитивних виборів;

R – загальна кількість позитивних виборів у групі.

Значення індексу групової згуртованості	Рівень групової згуртованості
0-0,49	низький
0,5-0,59	нижче середнього
0,6-0,69	середній
0,7-0,85	вище середнього
0,85-1	високий

Інтерпретація результатів

Аналіз даних соціометричного дослідження – порівняння структури особистих взаємин з організаційною структурою класу. Для цього слід з'ясувати наступне (за допомогою бесіди з вчителем, спостереження, опитування учнів):

1. Характер міжособистісних стосунків у групі

1. Що забезпечує тому чи іншому учневі певне місце в структурі міжособистісних стосунків класу?
2. Чи впливає положення окремих дітей на групу в цілому?
3. Яке місце у структурі міжособистісних взаємин займає класний актив?
4. Чи є між дітьми-активістами сталі взаємні зв'язки?
5. Чи є ці діти об'єктом постійного позитивного вибору?
6. Який характер взаємин між представниками чоловічої та жіночої статі в групі?
7. Який характер взаємин між «соціометричними зірками» протилежної статі?

2. Соціометричні зірки у групі

1. Хто є соціометричними зірками та у якій сфері (навчальної діяльності чи дозвілля)?
2. Чи є «зірка» фактичним лідером даної групи? Чим пояснюється її вплив в даній групі?
3. Який груповий статус отримав офіційний лідер групи?
4. Чи є зв'язок між офіційним і неофіційним лідерами? Який цей зв'язок (позитивний – негативний; взаємний – односторонній; у яких сферах простежується)?

3. Аналіз особливостей міжособистісних стосунків досліджуваних зі статусом «знехтуваний» та «ізольований»

1. Хто з дітей за результатами досліджень отримав статус «знехтуваного» та «ізольованого»?
2. Чим пояснюється положення в групі тих, кого ніхто не обрав?
3. На представників яких статусних груп спрямовують свій позитивний вибір досліджувані зі статусом «знехтуваний» та «ізольований»?

4. Чи є діти, які відмовилися зробити позитивний вибір? Яке положення вони займають у системі внутрішньогрупових стосунків?

4. Аналіз рівня групової згуртованості

1. Яке співвідношення позитивних виборів та позитивних взаємовиборів?
2. Чи є зв'язки між неофіційними лідерами? Які ці зв'язки?
3. Чи є у групі мікрогрупи? Хто до них входить?
4. Чи є зв'язки між членами мікрогруп? Який характер цих зв'язків?
5. Чим викликана наявність уособлених угруповань? Що в них об'єднує дітей?

Яка роль угруповань в житті класу?

6. Як у загальному можна оцінити рівень згуртованості групи?

5. Визначення перспектив подальшої роботи з групою

1. Можливі напрямки роботи з високостатусними членами групи.
2. Можливі напрямки роботи з низькостатусними членами групи.
3. Можливі напрямки роботи з мікрогрупами.

Дані дослідження корисно співставити з результатами спостережень вчителя за життям класу. Можуть бути розходження між реальними відносинами і тими, які можна передбачити на основі карти. Це відбувається тому, що отримані в дослідженні дані інформують не лише про дійсні, а й про бажані стосунки.

Завдання для аналізу ймовірного соціометричного дослідження (у випадку проходження практики в дистанційному форматі)

Виконайте за запропонованим даним соціометрію навчальної групи (класу) (соціоматирицю, соціограму, індекси статусу, психологічну взаємність). Зробіть висновки.

- 1-й обрав 2,8,4;
- 2-й обрав 8,1,7;
- 3-й обрав 8,9,1;
- 4-й обрав 7,5,1;
- 5-й обрав 4,8,3;
- 6-й обрав 8,1,2;
- 7-й обрав 2,8,1;
- 8-й обрав 2,4,3;
- 9-й обрав 5,8,7.